
Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право

УДК 343.98:343.3/.7

DOI 10.33244/2617-4154.2(23).2026.268-277

І. В. Грицюк,*кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права та процесу,
Державний податковий університет***I. V. Hrytsyuk,***Candidate of Law, Professor,
Professor of the Department of Criminal Law and Procedure,
State Tax University
email: nnipravo@ukr.net***ORCID 0000-0003-2253-4057;****Ю. О. Радванський,***здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет***Y. O. Radvansky,***student of the second (master's) level of higher education,
State Tax University
email: radvanskiyyurii@gmail.com***ORCID 0009-0004-2119-2096;****К. В. Прокопчук,***здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет***K. V. Prokopchuk,***student of the first (bachelor's) level of higher education,
State Tax University
email: kataprokopchuk75@gmail.com***ORCID 0009-0008-2781-3841**

ВПЛИВ РАТИФІКАЦІЇ РИМСЬКОГО СТАТУТУ НА КРИМІНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ПРАВОВИХ НОРМ

Ця робота ліцензується відповідно до [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

© Грицюк І. В., Радванський Ю. О., Прокопчук К. В., 2026

IMPACT OF RATIFICATION OF THE ROME STATUTE ON THE CRIMINAL LEGISLATION OF UKRAINE: PROBLEMS OF HARMONIZATION OF LEGAL NORMS

У статті досліджено вплив ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду на розвиток кримінального законодавства України та проаналізовано основні проблеми гармонізації національних правових норм із міжнародними стандартами. Розкрито міжнародно-правові засади функціонування Міжнародного кримінального суду, зокрема принципи комплементарності, індивідуальної кримінальної відповідальності та відсутності імунітетів для посадових осіб. Проаналізовано етапи інтеграції України до системи міжнародного кримінального правосуддя, охоплюючи конституційні зміни, ратифікацію Римського статуту та внесення змін до Кримінального й Кримінального процесуального кодексів України. Особливу увагу приділено проблемам імплементації міжнародних злочинів у національне законодавство, зокрема питанням кваліфікації злочину агресії, командної відповідальності, визначення юрисдикції та доказування міжнародних злочинів. Висвітлено практичні виклики взаємодії національних органів кримінальної юстиції з Міжнародним кримінальним судом та необхідність підвищення інституційної спроможності правоохоронних органів і судів. Обґрунтовано потребу комплексного реформування кримінального законодавства України відповідно до положень Римського статуту та європейських правових стандартів. Зроблено висновок, що ефективна імплементація норм міжнародного кримінального права є важливою умовою забезпечення верховенства права, невідворотності покарання за міжнародні злочини та зміцнення міжнародного авторитету України.

Ключові слова: римський статут, міжнародний кримінальний суд, кримінальне законодавство України, гармонізація правових норм, міжнародні злочини, імплементація міжнародного права, принцип комплементарності, воєнні злочини, злочин агресії, кримінальна відповідальність, міжнародне кримінальне право, юрисдикція МКС, міжнародне гуманітарне право.

The article examines the impact of the ratification of the Rome Statute of the International Criminal Court on the development of criminal legislation of Ukraine and analyzes the main problems of harmonizing national legal norms with international standards. The international legal principles of the functioning of the International Criminal Court are revealed, in particular the principles of complementarity, individual criminal liability and the absence of immunities for officials. The stages of Ukraine's integration into the system of international criminal justice are analyzed, including constitutional amendments, ratification of the Rome Statute and amendments to the Criminal and Criminal Procedure Codes of Ukraine. Particular attention is paid to the problems of implementing international crimes into national legislation, in particular the issues of qualifying the crime of aggression, command responsibility, determining jurisdiction and proving international crimes. The practical challenges of

Грицюк І. В., Радванський Ю. О., Прокопчук К. В. Вплив ратифікації Римського статуту на кримінальне законодавство України: проблеми гармонізації правових норм

interaction between national criminal justice bodies and the International Criminal Court and the need to increase the institutional capacity of law enforcement bodies and courts are highlighted. The need for comprehensive reform of the criminal legislation of Ukraine in accordance with the provisions of the Rome Statute and European legal standards is substantiated. It is concluded that the effective implementation of the norms of international criminal law is an important condition for ensuring the rule of law, the inevitability of punishment for international crimes and strengthening the international authority of Ukraine.

Keywords: rome statute, international criminal court, criminal legislation of Ukraine, harmonization of legal norms, international crimes, implementation of international law, principle of complementarity, war crimes, crime of aggression, criminal responsibility, international criminal law, ICC jurisdiction, international humanitarian law.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток кримінального законодавства України пов'язаний із необхідністю його адаптації до міжнародних стандартів у сфері міжнародного кримінального правосуддя. Особливої актуальності це набуло після ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду та в умовах збройної агресії проти України, що потребує ефективного механізму притягнення до відповідальності за міжнародні злочини.

Попри зміни до кримінального та кримінального процесуального законодавства, в Україні залишаються прогалини щодо визначення міжнародних злочинів, реалізації принципу комплементарності, застосування командної відповідальності та співпраці з Міжнародним кримінальним судом. Невідповідність окремих норм міжнародним стандартам ускладнює кваліфікацію злочинів і правозастосовну практику.

Проблема полягає не лише у формальному узгодженні законодавства з положеннями Римського статуту, а й у вдосконаленні діяльності органів кримінальної юстиції, підходів до доказування міжнародних злочинів та взаємодії національних і міжнародних інституцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика ратифікації та імплементації Римського статуту Міжнародного кримінального суду активно досліджується в сучасній юридичній науці. Н. М. Ахтирська аналізує політичні зобов'язання України щодо імплементації положень Статуту та способи їхньої реалізації. С. А. Колісник досліджує питання кримінальної відповідальності командирів і потребу в її належному закріпленні в українському законодавстві. М. Комаровський розглядає обмеження юрисдикції Міжнародного кримінального суду та їх врахування у процесі імплементації.

Проблеми гармонізації кримінального законодавства України з нормами міжнародного кримінального права висвітлюються у працях Т. С. Садової, а О. С. Старенький досліджує доказування міжнародних злочинів у контексті принципу комплементарності. Ю. Шабан аналізує імплементацію норм про злочин агресії, зокрема питання визначення суб'єкта та умов кримінальної відповідальності. Порівняльно-правовий аспект проблематики розглядає С. Ю. Присяжнюк, який досліджує досвід європейських держав щодо імплементації положень Римського статуту. Е. В. Тітко та М. С. Сацик акцентують увагу на проблемах і перспективах ратифікації Статуту в Україні та необхідності вдосконалення законодавства.

Невирішені раніше проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень щодо імплементації Римського статуту Міжнародного кримінального суду, низка проблем залишається недостатньо вирішеною. Зокрема, потребують подальшого вдосконалення питання гармонізації кримінального законодавства України з міжнародними стандартами у частині визначення міжнародних злочинів, реалізації принципу комплементарності та командної відповідальності.

Недостатньо дослідженими залишаються практичні аспекти взаємодії України з Міжнародним кримінальним судом, проблеми доказування міжнародних злочинів і визначення меж юрисдикції національних судів. Також актуальними є питання підвищення інституційної спроможності органів кримінальної юстиції та адаптації правозастосовної практики до норм міжнародного кримінального права.

Метою дослідження є комплексний теоретико-правовий аналіз проблем гармонізації національного кримінального законодавства України з положеннями Римського статуту Міжнародного кримінального суду, а також виявлення практичних викликів імплементації його норм у правову систему держави з подальшим обґрунтуванням науково-практичних рекомендацій щодо вдосконалення кримінального та кримінального процесуального законодавства України.

Виклад основного матеріалу. Міжнародне кримінальне правосуддя в сучасному світі є невід'ємною складовою глобального правопорядку, що спрямований на забезпечення відповідальності за найтяжчі злочини, які становлять загрозу для всього людства. У цьому контексті центральне місце займає Міжнародний кримінальний суд, створений на підставі Римського статуту Міжнародного кримінального суду, який став першим постійним міжнародним судовим органом, уповноваженим здійснювати юрисдикцію щодо осіб, винних у вчиненні геноциду, злочинів проти людяності, воєнних злочинів та злочину агресії. Ухвалення цього міжнародного договору 17 липня 1998 року стало результатом тривалого розвитку міжнародного гуманітарного та кримінального права, а також відповіддю міжнародної спільноти на масові порушення прав людини, що існували в XX столітті [11].

Міжнародно-правові засади функціонування Міжнародного кримінального суду базуються на поєднанні принципів міжнародного права та елементів національних правових систем. Одним із ключових принципів, закріплених у Римському статуті, є принцип комплементарності, відповідно до якого юрисдикція Суду має допоміжний характер щодо національних систем правосуддя. Це означає, що Суд здійснює свої повноваження лише у випадках, коли держава не бажає або не здатна належним чином здійснювати кримінальне переслідування [11]. Такий підхід забезпечує баланс між суверенітетом держав і потребою в притягненні до відповідальності за міжнародні злочини, що мають транснаціональний характер.

Іншим фундаментальним принципом діяльності Суду є індивідуальна кримінальна відповідальність фізичних осіб. На відміну від класичного міжнародного права, яке традиційно зосереджувалося на відповідальності держав, Римський статут прямо встановлює, що саме фізичні особи, незалежно від їхнього офіційного статусу, підлягають кримінальному переслідуванню за вчинення міжнародних злочинів [11]. Важливим аспектом є також положення про відсутність імунітетів для посадових осіб, що означає можливість притягнення до відповідальності навіть глав держав чи урядів.

Юрисдикція Міжнародного кримінального суду охоплює чотири основні категорії злочинів. Зокрема, геноцид визначається як дії, спрямовані на знищення повністю або частково національної, етнічної, расової чи релігійної групи. Злочини проти людяності включають систематичні або широкомасштабні напади на цивільне населення, тоді як воєнні злочини пов'язані з серйозними порушеннями норм міжнародного гуманітарного права під час збройних конфліктів. Окреме місце займає злочин агресії, який стосується незаконного застосування сили державою проти суверенітету іншої держави [11]. Так, Римський статут формує комплексну систему міжнародної кримінальної відповідальності, що має універсальний характер.

Організаційна структура Міжнародного кримінального суду містить кілька ключових органів, серед яких Судові палати, Офіс прокурора та Секретаріат. Офіс прокурора відіграє особливо важливу роль, оскільки саме він здійснює розслідування та підтримує обвинувачення у справах. Водночас прокурор діє незалежно та не підпорядковується жодній державі чи міжнародній організації, що гарантує неупередженість і об'єктивність розслідувань [11].

Важливим аспектом функціонування Суду є його взаємодія з державами-учасницями. Римський статут передбачає обов'язок держав співпрацювати з Судом, зокрема в питаннях арешту підозрюваних, збору доказів та виконання судових рішень. Водночас ефективність діяльності Суду значною мірою залежить від політичної волі держав, що інколи створює труднощі у реалізації його юрисдикції.

У контексті України питання ратифікації Римського статуту має складну й тривалу історію. Україна підписала Статут ще 2000 року, проте тривалий час не могла його ратифікувати через конституційні обмеження. Зокрема, Конституція України в своєму первісному вигляді не передбачала можливості визнання юрисдикції міжнародних судових органів щодо кримінального переслідування громадян України. 2001 року Конституційний Суд України дійшов висновку про невідповідність окремих положень Римського статуту Основному Закону.

Суттєві зміни відбулися 2016 року з ухваленням Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», яким було передбачено можливість визнання юрисдикції Міжнародного кримінального суду на умовах, визначених Римським статутом [4; 8]. Ці зміни стали важливим кроком на шляху до інтеграції України в систему міжнародного кримінального правосуддя та створили правові передумови для подальшої ратифікації Статуту.

Фактична ратифікація Римського статуту Україною відбулася лише 2024 року з ухваленням відповідного закону [10]. Цей крок має надзвичайно важливе значення як з правового, так і з політичного погляду. З одного боку, він засвідчує прагнення України дотримуватися міжнародних стандартів у сфері прав людини та кримінального правосуддя. З іншого боку, ратифікація відкриває можливості для ефективнішого розслідування та притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні міжнародних злочинів, зокрема в контексті збройної агресії проти України.

У розвиток положень про ратифікацію було ухвалено Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту» [9]. Цей нормативно-правовий акт спрямований на

гармонізацію національного законодавства з нормами міжнародного права та забезпечення ефективної імплементації положень Статуту. Зокрема, були внесені зміни до Кримінального кодексу України [5], які передбачають уточнення складів міжнародних злочинів, а також до Кримінального процесуального кодексу України [6], що регулює порядок співпраці з Міжнародним кримінальним судом.

Попри значний прогрес, процес гармонізації національного законодавства України з положеннями Римського статуту супроводжується низкою проблем. Однією з основних є потреба в забезпеченні повної відповідності дефініцій міжнародних злочинів, закріплених у національному законодавстві, тим, що містяться в Статуті. Крім того, існують труднощі, пов'язані з імплементацією принципу командної відповідальності, який передбачає притягнення до відповідальності керівників за злочини, вчинені підлеглими.

Іншою важливою проблемою є забезпечення ефективної взаємодії між національними правоохоронними органами та Міжнародним кримінальним судом. Це вимагає не лише вдосконалення законодавства, але й підвищення інституційної спроможності органів досудового розслідування, прокуратури та судів. Особливої уваги потребує питання збору та оцінки доказів у справах про міжнародні злочини, що часто мають складний і багатокомпонентний характер.

Правова позиція України щодо Міжнародного кримінального суду загалом характеризується поступовою еволюцією від обережного ставлення до активної підтримки. Це зумовлено як внутрішніми правовими трансформаціями, так і зовнішніми чинниками, зокрема потребою в забезпеченні міжнародної підтримки в протидії збройній агресії. Визнання юрисдикції Суду та його ратифікація свідчать про прагнення України інтегруватися в глобальну систему правосуддя та зміцнити верховенство права.

Проблематика гармонізації правових норм у контексті імплементації положень Римського статуту Міжнародного кримінального суду в національне законодавство України є однією з найбільш складних і багатовимірних у сучасній юридичній науці. Вона охоплює не лише формальне приведення норм внутрішнього права у відповідність до міжнародних стандартів, але й глибокі структурні трансформації всієї системи кримінальної юстиції. Гармонізація в цьому контексті передбачає досягнення змістовної, термінологічної та функціональної узгодженості між нормами міжнародного кримінального права та положеннями національного законодавства, що є необхідною умовою ефективної реалізації принципу комплементарності. Саме цей принцип визначає, що держави несуть первинну відповідальність за розслідування й переслідування міжнародних злочинів, тоді як міжнародні інституції виконують допоміжну роль.

Однією із ключових проблем гармонізації є невідповідність дефініцій міжнародних злочинів, закріплених у національному праві, тим, що передбачені Римським статутом. Як зазначає Т. С. Садова, українське кримінальне законодавство тривалий час містило лише фрагментарні положення щодо міжнародних злочинів, що ускладнювало їх кваліфікацію та застосування на практиці [12, с. 112]. Зокрема, проблема полягала у відсутності чіткої диференціації між злочинами проти людяності та воєнними злочинами, а також у неповному відображенні ознак геноциду відповідно до міжнародних стандартів. Така ситуація створювала правову невизначеність і потенційні ризики уникнення відповідальності.

Ще одним важливим аспектом є проблема імплементації принципу індивідуальної кримінальної відповідальності, який у міжнародному праві має ширший зміст, ніж у національному. Зокрема, міжнародне право передбачає відповідальність не лише за безпосереднє вчинення злочину, але й за співучасть, підбурювання, сприяння та інші форми участі. Крім того, особливого значення набуває концепція відповідальності командирів, яка передбачає притягнення до відповідальності осіб, що здійснюють контроль над підлеглими, за їхні дії або бездіяльність. Як підкреслює С. А. Колісник, імплементація цієї концепції в українське законодавство потребує не лише внесення відповідних змін до кримінального кодексу, але й переосмислення традиційних підходів до встановлення вини та причинного зв'язку [2, с. 88].

Суттєві труднощі виникають і у сфері процесуального права. Ефективна імплементація положень Римського статуту вимагає створення механізмів співпраці між національними органами та Міжнародний кримінальний суд, охоплюючи процедури передачі підозрюваних, збору доказів і виконання судових рішень. Однак, як зазначає О. С. Старенький, наявна система кримінального процесу не завжди відповідає вимогам міжнародного кримінального правосуддя, особливо в частині доказування міжнародних злочинів, які мають складний, багаторівневий характер [13, с. 57]. Проблеми виникають, зокрема, під час збирання доказів у зоні збройного конфлікту, забезпеченні їх належності та допустимості, а також у процесі використання міжнародної правової допомоги.

Окрему групу проблем становлять питання юрисдикції. М. Комаровський звертає увагу на те, що імплементація Римського статуту потребує чіткого визначення меж юрисдикції національних судів, а також їх співвідношення з юрисдикцією Міжнародного кримінального суду [3, с. 90]. Важливо забезпечити уникнення конфліктів юрисдикцій, що можуть призвести до дублювання проваджень або, навпаки, до прогалин у притягненні до відповідальності. У цьому контексті особливого значення набуває принцип *ne bis in idem*, який забороняє повторне притягнення до відповідальності за одне й те саме діяння.

Проблеми гармонізації також мають політико-правовий характер. Як зазначає Н. М. Ахтирська, імплементація положень Римського статуту в Україні тривалий час стримувалася політичними міркуваннями та побоюваннями щодо можливих наслідків для державного суверенітету [1, с. 41]. Водночас сучасні геополітичні виклики, зокрема збройна агресія проти України, зумовили потребу активнішої інтеграції в систему міжнародного кримінального правосуддя.

Практичні виклики імплементації норм Римського статуту проявляються у різних сферах правозастосування. Одним із найбільш складних є питання кваліфікації злочину агресії. Ю. Шабан зазначає, що національне законодавство не повною мірою відображає зміст цього злочину, як він визначений у міжнародному праві, що створює труднощі в разі його застосування [15, с. 73]. Зокрема, виникають проблеми з визначенням суб'єкта злочину, об'єктивної сторони та умов відповідальності.

Не менш складною є проблема забезпечення належного рівня професійної підготовки працівників правоохоронних органів і суддів. Міжнародні злочини мають специфічний характер і вимагають глибокого розуміння норм міжнародного гуманітарного та кримінального права. Як підкреслюють Е. В. Тітко та М. С. Сацик, відсутність належної

підготовки може призвести до помилок у кваліфікації злочинів і, відповідно, до неефективності кримінального переслідування [14, с. 249].

Порівняльний аналіз, проведений С. Ю. Присяжнюком, свідчить про те, що європейські держави, які успішно імплементували положення Римського статуту, застосовують комплексний підхід, що охоплює як законодавчі зміни, так і інституційні реформи [7, с. 118]. Це дає змогу забезпечити ефективну взаємодію між національними та міжнародними органами, а також підвищити рівень довіри до системи правосуддя.

У цьому контексті особливої актуальності набуває питання визначення методів вдосконалення кримінального законодавства України. Передусім потрібно забезпечити повну відповідність положень кримінального кодексу нормам Римського статуту. Це охоплює уточнення дефініцій міжнародних злочинів, розширення переліку форм співучасті, а також імплементацию принципу командної відповідальності. Важливим є також забезпечення узгодженості між кримінальним і кримінальним процесуальним законодавством, що дасть нагоду уникнути правових колізій.

Крім того, потрібно вдосконалити механізми співпраці з Міжнародним кримінальним судом. Це передбачає створення чітких процедур виконання запитів Суду, передачі підозрюваних, а також забезпечення захисту прав учасників процесу. Особливу увагу варто приділити питанням доказування, включно із використанням сучасних технологій і міжнародного досвіду.

Важливим напрямом є також підвищення інституційної спроможності органів кримінальної юстиції. Це охоплює підготовку кадрів, створення спеціалізованих підрозділів, а також забезпечення належного фінансування. Не менш важливим є розвиток наукових досліджень у сфері міжнародного кримінального права, що дасть змогу сформулювати теоретичну основу для подальших реформ.

Отже, гармонізація правових норм у контексті імплементції Римського статуту є складним і тривалим процесом, що потребує комплексного підходу. Практичні виклики, з якими стикається Україна, свідчать про потребу не лише у формальному внесенні змін до законодавства, але й у глибокій трансформації правової системи. Водночас досвід інших держав і наукові напрацювання вітчизняних дослідників створюють підґрунтя для ефективного вирішення цих проблем та подальшого розвитку кримінального законодавства України відповідно до міжнародних стандартів.

Висновки. Імплементация положень Римського статуту Міжнародного кримінального суду в правову систему України стала важливим етапом розвитку національного кримінального законодавства та його наближення до міжнародних стандартів. Ратифікація цього міжнародного договору засвідчила готовність держави не лише формально приєднатися до системи міжнародного кримінального правосуддя, але й взяти на себе реальні зобов'язання щодо забезпечення невідворотності відповідальності за найтяжчі злочини, що посягають на основи міжнародного правопорядку.

Водночас проведений аналіз показав, що процес гармонізації правових норм залишається складним і багатовимірним, оскільки він передбачає не лише адаптацію законодавчих положень, але й трансформацію підходів до правозастосування, доказування та інституційної взаємодії. Наявні колізії між нормами національного та міжнародного права, неповна відповідність дефініцій міжнародних злочинів, а також труднощі імплементції таких

інститутів, як принцип комплементарності та командна відповідальність, свідчать про потребу в подальшому вдосконаленні законодавства та практики його застосування.

У цьому контексті перспективи розвитку кримінального законодавства України мають бути пов'язані із системним підходом до його реформування, що охоплює подальшу гармонізацію норм із положеннями Римського статуту, удосконалення механізмів кримінального переслідування міжнародних злочинів, а також впровадження кращих європейських практик. Важливою умовою успіху є також посилення ролі наукових досліджень і міждисциплінарного підходу, що дасть змогу врахувати як правові, так і соціально-політичні аспекти цієї проблематики.

Отже, імплементація норм Римського статуту в Україні є не завершеним процесом, а динамічним напрямом правового розвитку, що потребує постійного вдосконалення. Її ефективність визначатиметься здатністю держави забезпечити узгодженість національного законодавства з міжнародними стандартами, підвищити ефективність правозастосування та гарантувати справедливість і невідворотність покарання за найтяжчі злочини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахтирська Н. М. Імплементація положень Римського статуту в національне законодавство України: політичні зобов'язання та правові шляхи вирішення. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2023. № 4. URL : <https://lj.journal.kspu.edu/index.php/lj/article/view/392>
2. Колісник С. А. Кримінальна відповідальність командирів: імплементація римського статуту в українське законодавство. *Науковий вісник Київського інституту Національної гвардії України*. 2024. № 2. С. 85–94. DOI : <https://doi.org/10.59226/2786-6920.2.2024.85-94>
3. Комаровський М. Римський статут: обмеження юрисдикції та шляхи імплементації. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2025. № 15. С. 86–94. DOI : <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2025.15.86-94>
4. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР / Верховна Рада України : офіційний вебсайт. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
5. Кримінальний кодекс України : Кодекс України ; Закон від 05.04.2001 № 2341-III / Верховна Рада України : офіційний вебсайт. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14>
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України ; Закон від 13.04.2012 № 4651-VI / Верховна Рада України : офіційний вебсайт. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
7. Присяжнюк С. Ю. Імплементація положень Римського статуту Міжнародного кримінального суду в національне законодавство європейських держав. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. URL : <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/282308>
8. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII / Верховна Рада України : офіційний вебсайт. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text>

9. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього : Закон України від 09.10.2024 № 4012-IX / Верховна Рада України : офіційний вебсайт. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4012-20#Text>
10. Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього : Закон України від 21.08.2024 № 3909-IX / Верховна Рада України : офіційний вебсайт. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3909-20#Text>
11. Римський статут Міжнародного кримінального суду : міжнародний договір від 17.07.1998 / Верховна Рада України : офіційний вебсайт. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588
12. Садова Т. С. Імплементация норм Римського статуту в кримінальне законодавство України. *Вісник Одеського національного університету*. 2019. № 1 (34). URL : <https://heraldlaw.onu.edu.ua/article/view/166128>
13. Старенький О. С. Доказування міжнародних злочинів у контексті реалізації принципу комплементарності Римського статуту Міжнародного кримінального суду в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2025. Том 4, № 91. URL : <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/344312>
14. Тітко Е. В., Сацик М. С. Проблеми та перспективи ратифікації римського статуту міжнародного кримінального суду в Україні. *Наукові записки*. Серія: Право. 2024. № 16. С. 246–252. DOI : <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2024-16-246-252>
15. Шабан Ю. Проблеми імплементації норм про злочин агресії в національне законодавство. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2025. Том 5, № 92. URL : <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/351214>

Дата надходження 11.03.2026

Дата прийняття 08.04.2026

Дата рекомендації 28.05.2026

Дата публікації 30.06.2026